

A jövedelmi szegénység és a nélkülözés kapcsolata

Bruder Emese²¹ tanszéki mérnök

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

ABSZTRAKT Az Eurostat által alkalmazott jövedelmi szegénység mutató azt hivatott mérni, hogy egy országban mekkora a szegénységi kockázattal rendelkezők (alacsony jövedelemből élők) aránya. Az Eurostat a szegénységnek egy relatív megközelítést alkalmazza. Számít azonban egy más jellegű mutatót is, az úgynevezett depriváltak arányát, amely különböző életkörülményekkel és megélhetéssel kapcsolatos tényezőkből képzett mutató. A deprivációs módszer a szegénység abszolút megközelítéséhez áll közelebb. Kevés információ van azonban arról, hogy a két mutató szerint szegénynek minősített egyének mennyiben egyeznek meg, illetve térnek el egymástól. A tanulmány a jövedelmi szegénység és a depriváció összefüggését vizsgálja. Az elemzés az EU-SILC 2010-es hullámának mikro-adatai alapján készült, melyet az Eurostat bocsátott rendelkezésre.²²

KULCSSZAVAK: szegénység, depriváció, jövedelmi szegénység

Bevezetés

A jövedelmi szegénység (at-risk of poverty rate) a laeken-i indikátorok egyik mutatója, és a szegénység kiterjedtségét hivatott mérni. Az Eurostat által használt definíció (EC 2003) egy relatív jövedelmi szegénységi megközelítés, amely minden tagállam medián-jövedelméhez viszonyítja a szegénységi küszöböt, egész pontosan a medián-jövedelem 60%-ában határozza meg azt. A mutató a háztartás egy fogyasztási egységre jutó rendelkezésre álló jövedeleméből számítja ki az országonként eltérő szegénységi küszöböket. Az egy fogyasztási egység kifejezés arra utal, hogy a háztartás összes jövedelmét nem a valós háztartásmérettel, hanem egy csökkentett, úgynevezett ekvivalens háztartásmérettel osztják. A különböző méretű háztartások átszámítását fogyasztási egységekre az OECD II-es, vagyis a módosított OECD skála szerint történik, ahol a háztartásfő 1, minden további felnőtt 0,5 és a gyermekek 0,3 súllyal szerepelnek.

A tanulmány címében megjelölt másik mutatót, a nélkülözés mutatóját szintén minden évben számítja az Eurostat. A deprivációs mutató esetében szegénységet a háztartás egy kilenc tényezőre adott válaszaiból állapítják meg. A

21 bruder.emese@gtk.szie.hu

22 A kutatás eredményei és következtetései a szerző saját meglátását tükrözik, azok eltérhetnek az Eurostat, az Európai Bizottság, vagy más szervezetek véleményétől.

tényezők között olyan életkörülményekre vonatkozó jellemzőket találunk, mint hogy van-e hitel vagy rezsitartozása, évente egy hét nyaralást, kétnaponta hűsfoyasztást, a lakás megfelelő fűtését megengedhetik-e maguknak, illetve tudnak-e automata mosógépet, színes televíziót, telefont és személyautót vásárolni, valamint hogy a váratlan kiadások fedezésére önerőből képes-e a háztartás. Amennyiben e kilenc tényezőtől anyagi okok miatt három esetben nemleges a válasz, akkor a háztartás deprivaltnak minősül. A tanulmány célkitűzése, hogy összevesse a fenti két módszer alapján szegénynek illetve nélkülözőnek minősített csoportot.

Feltételezésem szerint a jövedelmi szegénység szoros összefüggésben van a jövedelem-különbségekkel. A nemzeti medián-jövedelem 60%-ában meghatározott szegénységi küszöbre – a módszer természetéből adódóan – erős hatást gyakorol a medián-jövedelem alatti jövedelmek eloszlása. Ez inkább egy jövedelem-egyenlőtlenségi mutató, amely nem mutat együttmozgást a deprivációs mérőszámokkal. Jelen tanulmányban megvizsgálom, hogy az Eurostat által alkalmazott relatív jövedelmi szegénység mutató mennyiben mutat összefüggést az Eurostat deprivációs mérőszámával. Feltételezésem szerint a jövedelmi szegénység mutató módszertani problémái miatt a jövedelmi szegények és a depriváltak csoportjai jelentősen eltérnek egymástól. A tanulmányban azt vizsgálom, hogy a két módszer szerint meghatározott szegények között mekkora átfedést találunk. Ezzel az elemzéssel céloom a jövedelmi szegénység mutató *hihetőségének* vizsgálata.

Irodalmi áttekintés

A szegénység mérése alapvetően kétféle megközelítés szerint lehetséges a szakirodalom szerint: jövedelmi helyzet vagy életkörülmények alapján. A jövedelmi helyzetet középpontba állítók a családok erőforrásai felől közelítenek, vagyis a jövedelmet vizsgálják. Spéder (2002) szerint ennek a módszernek az előnye, hogy a kutatónak nem kell véleményt nyilvánítania az egyének életmódjáról. Hátránya viszont, hogy a vagyont és az öröklött javakat csak nagy nehézségek árán tudja figyelembe venni. Továbbá ez a megközelítés képtelen kezelni azt az egyéni képességet, hogy ki mennyire takarékosan használja fel jövedelmét. Az életkörülményekre alapozó módszereket az ezzel foglalkozó szakirodalom deprivációs jellegű szegénység meghatározásnak is hívja. Eszerint különböző szegénységkritériumok, külső jegyek megjelenése alapján lehet definiálni a szegénységet.

A szegénységnek nincs egyetlen általánosan elfogadott definíciója, értelmezése a tudományos életben ugyanúgy sokszínű, mint a mindennapi életben. Gyakori jelenség, hogy a szegénységgel foglalkozó tanulmányok újradefiniálják ezt a triviálisnak tűnő fogalmat. Másként határozzák meg a szegénység kritériumát Európában és a világ más részein. Találunk bőven példát relatív és abszolút szegénységszámításra is. Az ENSZ például az abszolút módszert alkalmazza,

azt az egyént tekinti szegénynek, aki napi 1 dollárnál (PPP) kevesebb pénzből gazdálkodik (UNDP 2006). Ezen definíció alapján európai viszonylatban igen korlátozott számú szegény él. A Világbank felülvizsgálta az ENSZ szegénységi küszöbét, és 1,25, később 2 dollárban határozta meg azt (Coudouel et al. 2002).

Az Európai Bizottság a következőképp határozza meg a szegénységet: „Egy személyt akkor kell szegénységben élőnek tekinteni, ha jövedelme és forrásai olyannyira nem megfelelőek, hogy kizárják annak lehetőségéből, hogy olyan életszínvonalat biztosítson magának, amelyet elfogadhatónak tekint a társadalom, amiben él.” (Európai Bizottság, 2005, 10 p.). Ez a koncepció a relatív szegénység-mérés tipikus példája. A relatív szegénység koncepció a szegénységet tehát egy relatív küszöbhez méri. Ez a viszonyítási alap legtöbbször a jövedelem.

A jövedelmi szegénység mérésének fő alapelve, hogy a piacgazdaságokban a megszerzett jövedelem határozza meg a fogyasztási lehetőségeket, vagyis az elérhető jóléti pozíciót. A jövedelemalapú, relatív szegénység-mérés esetén a vizsgált ország jövedelem-eloszlásából indulnak ki, és valamelyik jövedelmi középértékhez viszonyítva határozzák meg, hogy kit tekintenek szegénynek. A választott középérték természetesen különbséget okoz a kapott eredményben. Az Európai Unió laeken-i indikátorrendszerében a nemzetközi összehasonlításokban leggyakrabban alkalmazott küszöböt, a medián-jövedelem 60%-át (KSH 2008) alkalmazza. A megközelítés azt feltételezi, hogy minden társadalomban léteznek szegények, legyen az bármilyen jómódú (Hegedűs–Monostori 2005).

Gábos és Szívós (2002) szerint azonban a szegénységi ráta egy relatív szegénységi küszöb alkalmazása mellett összességében a jövedelem-eloszlás görbe alakjától függ, amit viszont a különböző pozícióban levő háztartások reáljövedelem alakulásának egymáshoz viszonyított alakulása szab meg. Ez a szegénység mérése tekintetében véleményem szerint aggályos, hiszen a cél nem a jövedelem-egyenlőtlenségek mérése, hanem a szegénység, illetve a nélkülözés feltérképezése, a szegények arányának becslése.

A jövedelmekre alapozó relatív szegénység meghatározást sokan bírálják. Förster et al. (2004) szerint az idők során a jövedelem egyre kevésbé megbízható módon jelzi előre a betöltött gazdasági pozíciót, azaz a felhalmozott vagyon szerepére utal. John Ede (2009) a relatív szegénység fogalmának használata esetén a következő ellentmondásokat emeli ki:

- ha mindenkinek megkétszereződik a jövedelme, a relatív szegénység nem csökken, hiszen a szegények száma nem változik;
- amennyiben mindenki jövedelme emelkedik, de az alacsonyabb jövedelmek a többenél kisebb mértékben nőnek, növekedhet is a relatív szegénység is.

További kritikaként lehet említeni – és véleményem szerint ez a legfontosabb kritika – hogy a relatív szegénység-mérés nem a szegénységet, hanem valójában a jövedelem-egyenlőtlenségeket méri. A jövedelmi megközelítés továbbá nem veszi figyelembe azokat a nélkülözést mutató mérőszámokat (pl. depriváció), melyek

valóságosabb képet adhatnának a ténylegesen szegények arányáról. A depriváció témakörének érintése szükségessé teszi, hogy az abszolút szegénységszámítási módszerekről is szót ejtsünk.

Az abszolút szegénységszámítás leggyakrabban a létminimum meghatározásán alapul. Ezt szakértői becsléssel végézik el. A létminimum meghatározásakor egy fogyasztói kosarat vesznek alapul, ami a minimális emberi szükségletek kielégítéséhez elegendő javakat tartalmazza. Ez után a létminimum körüli fogyasztói kosarat fogyasztók éves átlagos kiadásait veszik, ez adja a létminimumértéket (KSH 2012). Rowntree (1901) is, már egy korai tanulmányában nem jövedelmi szegénységmérési módszereket is alkalmaz. Ezek a módszerek – a kritikák hatására – azóta nagymértékű változáson mentek keresztül. Kutatásainak alapját a kiadások mérése adta, azt tekintette szegénynek, aki az ez alapján meghatározott minimális fogyasztói kosarat nem tudta megvásárolni. Meade (1972) munkájában azzal a kritikával illette Rowntree abszolút szegénységmérési módszerét, hogy az elégségesnek tartott javak köre meglehetősen szubjektív lehet, ami erősen befolyásolja a mérési eredményeket. Townsend (1954) munkájában kifejti, hogy a szegénységmérést nem statikus, hanem inkább dinamikus alapokra helyezné, mivel a szegénységnek térben és időben más-más arca van.

Marx és Van den Bosch (2008) az abszolút szegénységmérés kritikái között első-sorban azt említi, hogy annak fogalmi rendszerébe mindig beférkőzik valamilyen módon a relatív szegénység. Egy szélsőséges példával próbálja ezt magyarázni; még a legszigorúbb szegénységi küszöb sem követeli meg a lakosságtól, hogy neilonzacskóba vagy régi újságpapírba öltözzön, holott valószínűleg ez lenne a legolcsóbb megoldás, és ezek is melegen és szárazon tudják tartani az emberi testet. Egy hasonló példa lehet a meleg víz használata is. Az afrikai férfiak azért nem használnak meleg vizet tisztálkodáshoz, mert nincs, egy energiatudatos jómódú holland férfi pedig azért, mert így spórol az energiával. Az abszolút módszer szerint akár mindketten ugyanolyan szegények lehetnek.²³

További fontos kritika az abszolút mérőszámokkal szemben, hogy nem veszik figyelembe, hogy még egy területi egységen belül is eltérhetnek az emberek szükségletei. A Townsend-i (1979) definíció szerint egy egyén szegény, ha nincsen elegendő erőforrása ahhoz, hogy a társadalom, amiben él, elfogadja őt. Azzal az esettel azonban nem számol, hogy valaki (akár rendelkezik megfelelő erőforrásokkal, akár nem) nem kíván bizonyos, a társadalom által normálisnak tartott élelmiszert elfogyasztani, tevékenységet végezni stb.

Legújabb törekvések a szegénységet egy többdimenziós jelenségként kezelik, melyet nem lehet csak egy szemszögből vizsgálni. Az Európa 2020 célkitűzései-nek egyike, hogy 2020-ig 20 millió fővel kell csökkenteni a szegénység, illetve a

23 Az Eurostat (2012) módszere ezt a hiányosságot kiküszöböli, hiszen azokat tekinti depriváltaknak, akik anyagi okok miatt nem engedhetik meg maguknak, hogy például meleg vízzel tisztálkodjanak.

társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetettek²⁴ számát az Európai Unióban. Ennek mérésére egy olyan mutatót dolgozott ki az Európai Bizottság (EC 2010), melyben az minősül szegénynek/kirekesztettnek, akire e három tényező közül legalább egy jellemző:

- jövedelmi szegény (háztartása a medián-jövedelem 60% alatti egy főre eső jövedelemmel rendelkezik),
- súlyosan deprivált (kilenc deprivációs tényezőtől legalább 4 jellemző rá) vagy
- olyan háztartásban él, ahol alacsony a munkaintenzitás (a vizsgált időszakban 20% alatti a háztartás aktív korú tagjai által munkával töltött hónapok száma osztva az elméletileg lehetséges munkahónapok számával).

A többdimenziós módszerek segítségével vizsgálhatjuk a különböző szegénységmérési módszerek alapján szegénynek/depriváltnak minősített egyének közötti átfedéseket. Ritkán találkozhatunk azonban olyan tanulmánnyal, melyben arra vonatkozó adatot is olvashatunk, hogy a jövedelmi szegény és a deprivált egyének mennyiben azonosak. Magyarország helyzetét a Háztartás Monitor felvétel adatai alapján vizsgálva állapította meg Havasi (2008), hogy a jövedelmi szegények több, mint 90%-a egyben deprivált is. Ez a tanulmány az Eurostat módszerénél jóval sokoldalúbb, több tényezőt tömörítő deprivációs módszerrel számol.

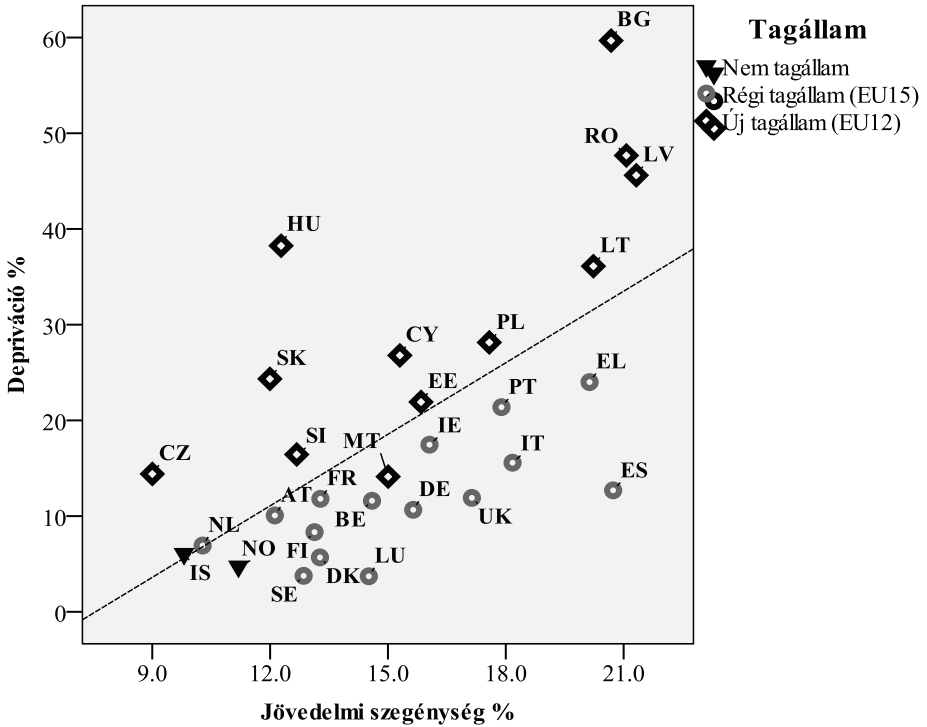
Eredmények

Megvizsgálva a jövedelmi szegénység és deprivációs arány alakulását az Európai Gazdasági Térség (EGT) 29 országában²⁵ megállapítottam, hogy a jövedelmi szegénység és a deprivációs arány között közepes erősségű lineáris kapcsolat figyelhető meg ($r=0,632$; $p<0,01$; $N=29$). Azonban a szegénység e kétféle megítélése között a lakosság arányának tekintetében jelentős eltéréseket tapasztalunk. Például Magyarországon viszonylag alacsony a jövedelmi szegénységi arány, a hetedik legalacsonyabb rátával rendelkező ország a vizsgált régióban, deprivációs rátája azonban a negyedik legmagasabb. Magyarország tehát különösen leszakad attól a trendtől, ami várható lenne, hogy a jövedelmi szegénység nagyobb aránya a deprivációs arány növekedésével jár együtt.

24 Megjegyzés: Az „at-risk of poverty or social exclusion” saját fordítása.

25 Megjegyzés: Svájc és Horvátország tekintetében a EU-SILC adatbázisban nem állnak rendelkezésre adatok.

1. ábra: Jövedelmi szegénység és depriváció pont-felhő diagram

Forrás: saját számítások, SILC2010

Az 1. ábrán jól látható továbbá az EU15 és EU12 tagállamok közötti határoló vonal, ami nagyjából a regressziós egyenes mentén alakul ki. Ez lefordítva annyit jelent, hogy az új tagállamokban a depriváltak aránya magasabb, mint azt a jövedelmi szegénység adat alapján várnánk, míg a régi tagállamokban ennek ellenkezője igaz. Portugália (PT), Görögország (EL) és Olaszország (IT) esetében a jövedelmi szegénységi aránya megközelítőleg egyezik a deprivációs arányszámmal. Ebből arra következtetnénk, hogy ezekben az országokban a két szegénységmutató jól fedi egymást, ugyanazok minősülnek szegénynek illetve nélkülözőnek. Azonban ezt további eredményeim cáfolják.

A jövedelmi szegények és a depriváltak egyezőségét összevettem a teljes vizsgált régióban. Az 1. táblázatból látható, hogy a jövedelmi szegények és a depriváltak között jelentős eltérés tapasztalható, hiszen a jövedelmi szegények 56,9%-a nem deprivált, illetve a nélkülözők 60%-a jövedelmüket tekintve nem minősül szegénynek. A 2x2-es keresztábrára számított Yates-féle Chi-négyzet folytonossági korrekció ugyan szignifikáns, de a Phi együtttható a közepesnél gyengébb kapcsolatra utal. Ez arra utal,

hogy az Eurostat által alkalmazott szegénységszámítási módszer elrejtje a nélkülözők nagy részét, illetve olyanokat tüntet fel szegénynek, akik egyébként nem nélkülöznek.

1. táblázat: A jövedelmi szegény és a deprivált egyének egyezősége

		<i>DEPRIVÁCIÓ</i>			
		Nem deprivált	Deprivált	Összesen	
JÖVEDELMI SZEGÉNYSÉG	Nem szegény	N (millió fő)	361,03	51,59	412,63
		Sorszázalék (%)	87,5	12,5	100
		Oszlopszázalék (%)	88,9	60	83,8
	Szegény	N (millió fő)	45,3	34,33	79,63
		Sorszázalék (%)	56,9	43,1	100
		Oszlopszázalék (%)	11,1	40	16,2
	Összesen	N (millió fő)	406,33	85,93	492,26
		Sorszázalék (%)	82,5	17,5	100
		Oszlopszázalék (%)	100	100	100

Yates teszt: $p < 0,01$, $\phi = 0,297$

Megjegyzés: becsült elemszámok (N) az egyéni súlyok alapján (RB050)

Megfigyelt országok: EU27 + NO és IS

Forrás: saját számítások, SILC2010

A jövedelmi szegények és a depriváltak kapcsolatát országonként is érdemes megvizsgálni. Az eredményeket a 2. táblázat tartalmazza, ahol az összefüggéseket csak a jövedelmi szegénység százalékában mutatom be. Minden vizsgált ország esetén szignifikáns, gyenge kapcsolat figyelhető meg a jövedelmi szegénység és a depriváció között. Érdekes, hogy a jövedelmi szegény és deprivált átfedési arányok (depriváltak aránya a jövedelmi szegényekből) varianciája a régi tagállamok és az új tagállamok esetében szignifikáns eltérést mutat²⁶. Az átfedés az EU12 esetében átlagosan 61% az EU15 esetében mindössze 34%. Ezek az eredmények tehát azt bizonyítják, hogy a régi, gazdaságilag fejlettebb tagállamokban a jövedelmi szegény és a deprivált definíció távolabb esik egymástól, mint az új tagállamokban. Más szóval, aki deprivált az EU12-ben, az nagyobb valószínűséggel jövedelmi szegény is, mint az EU15-ben.

26 $p < 0,001$

2. táblázat: A jövedelmi szegény és a deprivált egyének egyezősége országoként, %

		<i>DEPRIVÁCIÓ</i>			
		Nem deprivált	Deprivált	Összesen	
JÖVEDELMI SZEGÉNYSÉG	AT	Nem szegény	93	7	100
		Szegény	60	40	100
	BE	Nem szegény	92	8	100
		Szegény	60	40	100
	BG	Nem szegény	50	50	100
		Szegény	5	95	100
	CY	Nem szegény	77	23	100
		Szegény	50	50	100
	CZ	Nem szegény	89	11	100
		Szegény	48	52	100
	DE	Nem szegény	94	6	100
		Szegény	61	39	100
	DK	Nem szegény	96	4	100
		Szegény	82	18	100
	EE	Nem szegény	84	16	100
		Szegény	46	54	100
	EL	Nem szegény	85	15	100
		Szegény	41	59	100
	ES	Nem szegény	91	9	100
		Szegény	71	29	100
FI	Nem szegény	95	5	100	
	Szegény	72	28	100	
FR	Nem szegény	92	8	100	
	Szegény	60	40	100	
HU	Nem szegény	66	34	100	
	Szegény	20	80	100	
IE	Nem szegény	84	16	100	
	Szegény	64	36	100	
IS	Nem szegény	94	6	100	
	Szegény	83	17	100	

		<i>DEPRIVÁCIÓ</i>			
		Nem deprivált	Deprivált	Összesen	
JÖVEDELMI SZEGÉNYSÉG	IT	Nem szegény	89	11	100
		Szegény	61	39	100
	LT	Nem szegény	70	30	100
		Szegény	42	58	100
	LU	Nem szegény	98	2	100
		Szegény	85	15	100
	LV	Nem szegény	62	38	100
		Szegény	25	75	100
	MT	Nem szegény	88	12	100
		Szegény	67	33	100
	NL	Nem szegény	95	5	100
		Szegény	74	26	100
	NO	Nem szegény	97	3	100
		Szegény	78	22	100
	PL	Nem szegény	78	22	100
		Szegény	43	57	100
	PT	Nem szegény	83	17	100
		Szegény	53	47	100
	RO	Nem szegény	59	41	100
		Szegény	21	79	100
SE	Nem szegény	98	2	100	
	Szegény	83	17	100	
SI	Nem szegény	88	12	100	
	Szegény	58	42	100	
SK	Nem szegény	80	20	100	
	Szegény	40	60	100	
UK	Nem szegény	90	10	100	
	Szegény	68	32	100	

Forrás: saját számítások, SILC2010

Megvizsgálva a korábban említett három tagállamot, ahol a jövedelmi szegénységi arány és a deprivációs arány közel azonos volt, azt tapasztaljuk, hogy nem esik egybe a depriváltak és a jövedelmi szegények csoportja, holott az arányokból erre következtethetnénk. A jövedelmi szegények nagyobb része ugyanis nem deprivált ezekben az országokban. Görögországban a jövedelmi szegények 59%-a, Olaszországban a 39%-a, Portugáliában pedig a 47%-a deprivált. Az EU-SILC 2010-es hullámának adatai alapján Magyarországon a jövedelmi szegények 80%-a egyben deprivált is. Ez az eredmény önmagában akár megerősíthetné a jövedelmi szegénység mutató érvényességét, azonban a nyugati országokban tapasztalható eltérések ezt nem engedik meg. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a magas jövedelmi szegénységi rátával rendelkező nyugati országok, mint Luxemburg, Egyesült Királyság, Németország stb. polgárai valójában közel sem akkora arányban kényszerülnek nélkülözni, mint amit a jövedelmi szegénység mutató sugall. Ez arra a módszertani problémára is jól rávilágít, hogy a relatív módszer szerint feltétlenül kialakul egy szegény réteg még akkor is, ha ők esetleg jobb módban élnek mint sokan mások.

3. táblázat: A jövedelmi szegény és a deprivált egyének egyezősége az EU15 és EU12 országokban, %

		<i>EU 15</i>			<i>EU 12</i>		
		Nem deprivált	Deprivált	Összesen	Nem deprivált	Deprivált	Összesen
Nem jövedelmi szegény	Sorszázalék	91	9	100	72	28	100
	Oszlopszázalék	88	55	84	92	67	83
Jövedelmi szegény	Sorszázalék	64	36	100	32	68	100
	Oszlopszázalék	12	45	16	8	33	17
Összesen	Sorszázalék	87	13	100	65	35	100
	Oszlopszázalék	100	100	100	100	100	100

Forrás: saját számítások, SILC2010

Hogy még szemléletesebbé tegyem a tapasztalt eltéréseket a jövedelmi szegény és a deprivált egyének egyezőségét, bemutatom az EU12 és EU15 bontásában is. A 3. táblázatban ismét megfigyelhető a fent tárgyalt jelenség. Az EU15 tagállamaiban a jövedelmi szegények 36%-a deprivált, tehát az Eurostat által szegénységi kockázattal rendelkező egyéneknek valójában egyharmada kényszerül csak nélkülözni. Továbbá elmondható, hogy az EU15 tagállamaiban a jövedelmi szegénynek minősített réteg 23%-ára egyetlen deprivációs tényező sem jellemző, tehát a vizsgált kilenc tényező közül anyagi okok miatt egy sem áll fenn. Ugyanez az arány a később csatlakozott tagállamokban (EU12) 6%. A 3. táblázatból az is szembetűnik, hogy az EU12

tagállamaiban magas azok aránya, akik nem minősülnek szegénynek, azonban depriváltak. Az EU12 tagállamaiban a nem jövedelmi szegények közel egyharmada (28%) ugyanis deprivált (az EU15-ben ugyanez 9%). Véleményem szerint ez is jól mutatja, hogy az Eurostat jövedelmi szegénység mutatója hogyan tölti be a függefalevél funkciót, vagyis hogyan rejti el a valóban nélkülöző háztartásokat és egyéneket, különösen az EU12 tagállamaiban, illetve hogyan minősít szegénynek olyan egyéneket elsősorban az EU15-ökben, akik valójában nem nélkülöznek.

A deprivációs mutató alkalmazásának van azonban hátránya is. Megvizsgáltam a depriváltak jövedelmeit, és azt tapasztaltam, hogy egyes országokban lehet egy háztartás deprivált úgy, hogy a háztartásában az egy fogyasztási egységre eső éves rendelkezésre álló jövedelem 40.000 € felett van. A hasonló kiugró eseteket mindenképpen kezelni kell, mert gyengítik a deprivációs mutató megbízhatóságát. Ezen esetek azzal magyarázhatók, hogy a deprivációs mutató elemeinek teljesülését önbevallásos módszerrel állapítják meg, ezért az adatok szubjektivitástól terheltek lehetnek, illetve ez a rendelkezésre álló jövedelem hatékony felhasználásának nehézségeire is felhívja a figyelmet.

Összefoglaló

A tanulmányban azt feltételeztem, hogy az Eurostat által alkalmazott szegényszámitási módszer elrejtja a nélkülözők nagy részét, illetve olyanokat tüntet fel szegényként, akik egyébként nem nélkülöznek. Ezt a depriváltak és a jövedelmi szegények összevetésén keresztül keresztábra-elemzések és variancia-analízis alkalmazásával bizonyítottam. Az eredményeim arra engednek következtetni, hogy az Eurostat által alkalmazott nemzeti medián-jövedelmen alapuló szegénység definíció nem mutat kielégítő összefüggést a nélkülözéssel. A jövedelmi szegények és a depriváltak között jelentős eltérés tapasztalható. A jövedelmi szegények 57%-a nem deprivált, illetve a depriváltak 60%-a nem jövedelmi szegény (EU27). Továbbá megállapítható, hogy az EU12 tekintetében, ahol a jövedelmek jellemzően alacsonyabbak, mint az EU15-ökben, az összefüggés erősebb, de itt sem egyértelmű.

Véleményem szerint a szegénységmérés módszertanának módosítására van szükség ahhoz, hogy a jelenséget pontosabban leírhatjuk, és azokat soroljuk a szegények csoportjába, akik valóban nélkülöznek. Ehhez egy olyan mutató bevezetésére van szükség, ahol a valódi nélkülözés is szerepet kap az egy főre jutó jövedelem mellett. Felső jövedelmi korlátra azért szükséges, hogy a depriváltak közül kiszűrjünk azokat, akik kiugróan magas jövedelemmel rendelkeznek. Egy alsó jövedelmi határra is szükség van annak érdekében, hogy azokat is szegénynek minősítsük, akik ugyan nem depriváltak, de rendelkezésre álló jövedelmük rendkívül alacsony volta indokolja a szegények közé sorolásukat. A tanulmány továbbá bírálja az Eurostat által alkalmazott relatív jövedelmi szegényszámitási módszert, mert az alkalmatlan a tagállamok eltérő fejlettségi szintjéből adódó különbségek kimutatására.

Irodalom

- European Commission (EC) (2010): *Communication from the Commission, Europe 2020, A Strategy For Smart, Sustainable And Inclusive Growth*, Brussels
- Gábos András – Szívós Péter (2004): A szegénység különböző metszetei, In: *Stabilizálódó társadalomszerkezet*, TÁRKI Monitor Jelentések 2003 (Szerk: Szívós Péter és Tóth István György), Budapest: TÁRKI
- European Commission (EC) (2003): *Laeken' Indicators - Detailed Calculation Methodology*, Working Group "Statistics On Income, Poverty & Social Exclusion", Luxembourg, 41 p.
- Spéder Zsolt (2002): *A szegénység változó arcai – tények és értelmezések*. Századvég kiadó, Budapest
- UNDP (2006): *Poverty is Focus, What is Poverty? Concepts and Measures*, International Poverty Center, 24 p.
- Coudouel A. – Hentschel J. S. – Wodon Q. T. (2002): *Poverty Measurement and Analysis, in the PRSP Sourcebook*, World Bank, Washington D.C., 48 p.
- Európai Bizottság (EB) (2005): *Jelentés a társadalmi befogadásról*, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Irodája, Luxembourg, 194 p.
- KSH (2008): *Laekeni indikátorok, 2007* (A társadalmi kirekesztődés nemzetközi összehasonlítására szolgáló jelzőszámok), Statisztikai tükör 2008/104, 1-3 p.
- KSH (2012): *Létminimum 2012*, Statisztikai Tükör, VII. évfolyam 53. szám, 5 p.
- Hegedűs P. – Monostori J. (2005): *A szegénység és a társadalmi kirekesztődés mérőszámai*. Elméleti megalapozás; KSH Népeségtudományi Kutató Intézet
- Gábos András – Szívós Péter (2002): A jövedelmi szegénység alakulása, a gyermekes családok helyzete: in: *Társadalmi riport 2002*, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI
- John Ede (2009): *Kávéházi beszélgetések a statisztikáról - A szegénység mérése (4.)*, Statisztikai Szemle, 87. évfolyam 12. szám
- Rowntree, B.S. (1901): *Poverty - A Study of Town Life*, New York: Macmillan and Co., 437 p.
- Meade J. E. (1972): *Poverty in the welfare state*, Oxford Economic Papers, Oxford University Press, vol. 24(3), 289-326 p.
- Townsend, P. (1979): *Poverty in the United Kingdom*, A Survey of Household Resources and Standard of Living, Penguin
- Marx I. – Van den Bosch K. (2008): *How Poverty Differs from Inequality on Poverty Measurement in an Enlarged EU Context: Conventional and Alternative Approaches*, Centre for Social Policy, University of Antwerp, Belgium
- Havasi Éva (2008): Nem csak a pénz...: megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Köz, teher, elosztás*. TÁRKI Monitor Jelentések